

Literatura okresu romantyzmu

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

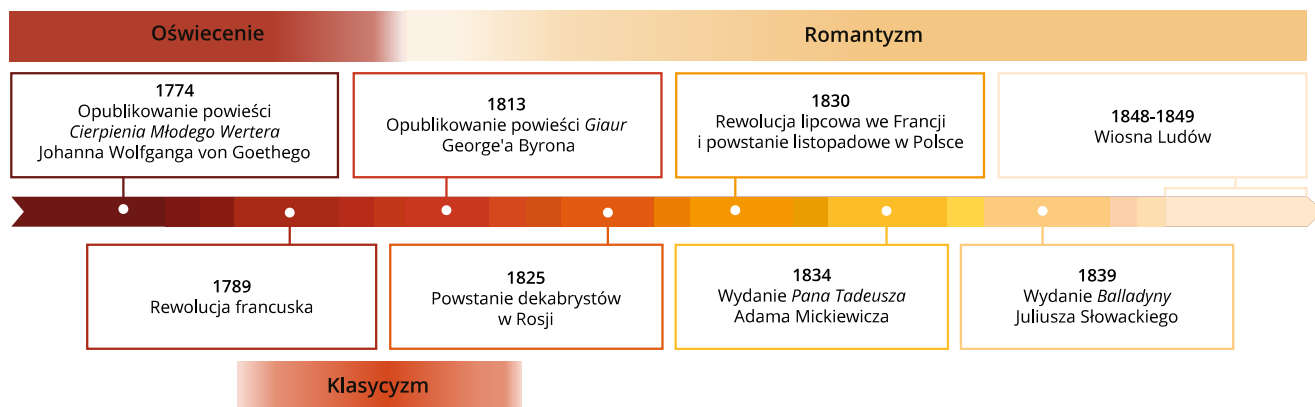
Literatura okresu romantyzmu

Caspar David Friedrich, *Wędrowiec nad morzem mgły*, 1818 r. Bohater symbolizuje romantyczne marzycielstwo i natchnienie. Chmury i mgła, w które się wpatruje są alegorią ulotnej przestrzeni metafizycznej; ich delikatna struktura odzwierciedla kruchość świata idei.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Dominującym wyrazem nowej, romantycznej kultury, która pojawiła się na przełomie XVIII i XIX w., był zarówno sprzeciw wobec zastanej tradycji dworsko-feudalnej, jak i wobec formującej się dopiero mieszczańskiej cywilizacji. Podstawę myślenia romantycznego stanowiły przeciwstawienia „uczucia” i „rozumu”, „natury” i „cywilizacji”, „prawd żywych” i „prawd martwych”, autentyczności i fałszu, spontanicznej i bezpośredniej pierwotności życia i abstrakcyjnej wtórności rozumu.

Zakwestionowanie oświeceniowej wiary w możliwość pogodzenia interesów jednostki i społeczeństwa sprawiło, że romantycy nabrali przeświadczenia o nieuchronności konfliktu między jednostką a światem. Bunt romantyczny, nacechowany poczuciem głębokiego, organicznego, tragicznego niepokodzenia z przeznaczeniem, stanowi jedną z najistotniejszych cech tego nurtu.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Wymienisz charakterystyczne cechy literatury okresu romantyzmu.
- Wskażesz najwybitniejszych twórców romantycznych.
- Opisziesz, jak artyści w pierwszej połowie XIX w. wspierali dążenia narodowowyzwoleńcze.

Przeczytaj

[Romantyzm](#) powstał jako reakcja na gwałtowne zmiany społeczne i polityczne, wywołane rewolucją przemysłową oraz rewolucją francuską 1789 roku. Był formą buntu przeciwko ustalonym regułom społecznym, które rządziły społeczeństwami epoki oświecenia, szczególnie przeciw ściśle naukowemu podejściu do natury i człowieka.

Co ciekawe: to właśnie hasła „oświeceniowej” rewolucji francuskiej – „wolność, równość, braterstwo” stały się drogowskazem dla nowego kierunku myślenia, który zakwestionował podstawy racjonalistycznego, czyli właśnie oświeceniowego pojmowania świata. Przypominało to sytuację, znaną z powiedzenia „rewolucja pożera swoje dzieci”; w tym przypadku utopijne, niezrealizowane postulaty zostały przejęte przez ideowych przeciwników. Dało to początek nowemu prądowi ideowemu, literackiemu i artystycznemu. W Europie Zachodniej lat 90. XVIII w. pojawiła się zaangażowana literatura, czerpiąca ze średniowiecznych legend, posiadająca narodową specyfikę. Dzieła takie jak *Giaur* George'a Byrona czy *Cierpienia młodego Wertera* Wolfganga Goethego zawładnęły wyobraźnią tysięcy młodych Europejczyków.

Romantyczna miłość

Romantycy dzielili świat na to, co widzialne (materialne) i poznawalne zmysłowo oraz na to, co niewidzialne (duchowe) – dające się poznać jedynie za pomocą środków pozarozumowych, takich jak wiara czy intuicja. Zwrócili też uwagę na życie wewnętrzne człowieka – duchowość, uczucia, emocje, a również na odrębność jednostki ludzkiej, jej odmienność i indywidualność. Metodą poznania świata stać się miał nie [empiryzm](#) (ze starogreckiego: *empeiria* czyli „doświadczenie”), ale sztuka i intuicja.

Typowy romantyczny bohater literacki to buntownik, miotany wielkimi namietnościami, takimi jak miłość lub nienawiść. Postać tę zwykle cechuje nieprzeciętność, konfliktowość; sprzeciwia się zastanym normom społecznym albo heroicznie walczy w obronie ojczyzny. Najważniejszym uczuciem dla romantyka jest wszechogarniająca i potężna miłość.

Uroczyste powitanie lorda Byrona w Messolongi, obraz greckiego malarza Theodorosa Vryzakisa z 1861 roku.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

George Gordon Byron (1788-1824), jeden z największych brytyjskich poetów i [dramaturgów](#), bohater walk o niepodległość Grecji. W 1823 r., w odpowiedzi na prośbę o wsparcie dla idei niepodległości Grecji wypłynął z Genui do Kefalonii na Wyspach Jońskich na statku *Herkules*. Poświęcił 4 tysiące funtów z własnych funduszy na wyposażenie greckiej floty, a 29 grudnia przybył do Missolongi w zachodniej Grecji, gdzie dołączył do księcia Aleksandra Mawrokordatos – jednego z przywódców powstańców greckich. Jeszcze przed rozpoczęciem walk z Turkami osmańskimi zmarł na malarię. Śmierć Byrona była długo opłakiwana przez Greków, uznających w nim bohatera swej walki o niepodległość. Zhellenizowana forma nazwiska Byron – *Viron*, *Vironas* – jest popularnym greckim imieniem męskim, dała także nazwę jednej z dzielnic Wielkich Aten *Vironos* – *Dzielnica Byrona*.

Z romantyzmem wiąże się przeświadczenie o konieczności walki z tyranią, ze zniewoleniem człowieka, z uprzedzeniami społecznymi i rasowymi. Przeświadczenie to zaowocowało wieloma zrywami o charakterze rewolucyjnym lub narodowym, jakie miały miejsce niemal w całej Europie (powstanie Greków przeciw Turkom w 1921 r.,

antycarskie powstanie dekabrystów w Rosji w 1825 r., rewolucja lipcowa we Francji w 1830 r., powstanie listopadowe w Polsce w latach 1830-31, Wiosna Ludów w latach 1848-49 czy wreszcie na koniec polskie powstanie styczniowe z lat 1863-1864 w Polsce).

Romantyzm hołdował indywidualizmowi i historyzmowi. Romantyczny historyzm pojmował dzieje ludów i narodów, jako przejaw uniwersalnego dążenia ludzkości do postępu; w centrum jego zainteresowania były pytania o sens historii, stosunek wolności do konieczności, jednostki do zbiorowości, postępu do rewolucji, o istnienie granic czynu historycznego.

Podstawą estetyki romantycznej były [kreacjonizm](#) i [symbolizm](#). Estetyka ta przeciwstawiała się normom klasycyzmu, stawiała na swobodę stylu i kompozycji, operowanie silnymi środkami ekspresji, elementami fantastyki, przekształcenia zastanych i formowanie nowych gatunków literackich, m.in. [ballady](#), [powieści](#) [poetyckiej](#) czy dramatu poetyckiego.

Wspólnota idei romantycznych, łącząca twórców z różnych części Europy dopełniana była lokalnym kolorytem. W literaturze brytyjskiej romantyzm wyrasta z tzw. gotycyzmu czyli nurtu, który dążył on do przywrócenia rangi i znaczenia utworom i budowlom pochodzącym ze średniowiecza (najbardziej znany przykład to [powieść](#) *The Monk* czyli *Mnich* Matthew'a Gregory'ego Lewisa).

Za romantyka uważa się również mistyka Williama Blake'a, którego twórczością inspirował się Jim Morrison, twórca legendarnej amerykańskiej grupy rockowej *The Doors* (1965-72). Najśłynniejszym brytyjskim romantykiem pozostaje George Byron, autor m.in. *Wędrówek Childe Harolda* i *Giaura*. W dziedzinie prozy historycznej wyróżniał się Walter Scott, autor powieści *Ivanhoe*. Największym osiągnięciem romantycznego powieściopisarstwa są *Wichrowe wzgórza* Emily Brontë, do klasyki należy też *Frankenstein* autorstwa Mary Shelley.

Za kolebkę europejskiego romantyzmu uznawane są Niemcy. Najważniejsi pisarze tego okresu to Johann Wolfgang Goethe (autor [sentymentalnych](#) „*Cierpień młodego Wertera*”, czołowego dramatu epoki „*Faust*” czy słynnej ballady „*Król Olch*”) oraz

piewca ideałów wolności i rewolucji Friedrich Schiller (autor „*Hymnu do radości*” i dramatu „*Zbójcy*”, w którym pojawia się postać „szlachetnego zbójcy”).

Czołowym przedstawicielem romantyzmu we Francji był Victor Hugo, twórca m.in. powieści *Nędznicy* i dramatu *Hernani*. Stosunkowo młoda w XIX w. literatura rosyjska w okresie romantyzmu po raz pierwszy dorównała europejskiej, głównie dzięki utworom Aleksandra Puszkina (m.in. *Jeździec miedziany*, *Eugeniusz Oniegin*) i Michaiła Lermontowa (m.in. *Bohater naszych czasów*). Romantyzm to czas rozwoju literatury mniejszych krajów, np. Czech, Portugalii, Słowacji czy Słowenii, a także okres, gdy do głosu doszli anglojęzyczni autorzy, tworzący za oceanem (m.in. mistrz opowiadań grozy Edgar Allan Poe).

Portret najsłynniejszego rosyjskiego poety Aleksandra Puszkina (1799–1837), pędzla Oriesta Kiprienskiego. Puszkina za wiersze krytykujące tyranię Aleksandra I został zesłany w 1820 r. na południe Rosji. Tam rozpoczął prace nad głośnym poematem „Eugeniusz Oniegin”. Jesienią 1824 powrócił do majątku matki, gdzie spędził karę odosobnienia. Tu powstał jeden z jego najsłynniejszych utworów – tragedia „Borys Godunow”. W 1831 r. poślubił jedną z najpiękniejszych kobiet ówczesnej Rosji – Natalię Gonczarową. W 1837 r., padł ofiarą dworskiej intrygi. Zmuszony do pojedynku w obronie honoru żony został ciężko ranny. Po dwóch dniach zmarł. Pradziadek Puszkina ze strony matki był czarnoskórym niewolnikiem, służącym na dworze cara Piotra I, który dzięki swojej mądrości i odwadze stał się ulubieńcem cara Piotra I i otrzymał szlachectwo. Poeta był wrogo nastawiony do sprawy polskiej. Domagał się m.in. jak najszybszego stłumienia powstania listopadowego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Literatura romantyzmu w Polsce

Walenty Wańkowicz, *Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale*. Wańkowicz malował ten portret w latach 1827–1828. Inspiracją do jego powstania były „Sonety krymskie” autorstwa Adama Mickiewicza. Poeta pokazany został w modnej ówczesnie, tzw. „byronicznej” (od nazwiska Georga Byrona) pozie, na szczycie góry Ajudah na Półwyspie Krymskim. Jego ramiona okrywa burka krymskich górali.

Adam Mickiewicz (1798–1855) to jeden z najśłynniejszych polskich poetów, działacz polityczny, publicysta, tłumacz, filozof, mesjanista, organizator i dowódca wojskowy, członek i założyciel Towarzystwa Filomatycznego. Znany jako autor ballad, powieści poetyckich, dramatów. Jego najśłynniejsze dzieła to „Dziady” oraz epopeja narodowa „Pan Tadeusz”.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

W literaturze i szerzej – kulturze polskiej – w dobie porozbiorowej romantyzm stał się głównym czynnikiem utrzymania i rozwoju świadomości narodowej. U źródeł przełomu romantycznego, najwcześniej pojawiającego się w twórczości Adama Mickiewicza w 1822 r. w pierwszym tomie *Poezyj*, znalazł się kryzys oświeceniowej wizji świata (zaostrzony w latach 20. przez porażkę idei liberalnych) oraz wzoru kultury zdominowanego przez klasycyzm. Po raz pierwszy w Polsce zmiana epoki literackiej dokonała się w formie ostrego starcia „młodych” (romantyków) ze „starymi” (klasykami) – jednej z najważniejszych debat o polskiej sztuce i literaturze XIX w.

Romantycy przeciwstawili ugodowości i konformizmowi [epigonów](#) oświecenia [kultu egzaltacji](#) i bezkompromisowego patriotyzmu, zaś racjonalizmowi i doświadczeniu – przekonanie o duchowej istocie świata.

Zakwestionowali wiarę w uniwersalny „porządek natury”, zastępując go poczuciem historyczności i tragiczną wizją losów ludzkich. Odrzucili ład estetyczny klasyków, wybierając kult

nieskrępowanej wyobraźni twórczej i zwrot do tradycji dotychczas odrzucanych (średniowiecze, twórczość Williama Szekspira, autentyczna ludowość).

Inspiracją dla młodych twórców była zwłaszcza literatura niemiecka i angielska. przekładano utwory Friedricha Schillera, Wolfganga Goethego (*Cierpienia młodego Wertera*, Kazimierza Brodzińskiego z 1822 r.), a z języka angielskiego oprócz dzieł Szekspira tłumaczono utwory szkockiego poety Jamesa Macphersona, George'a Byrona (*Giaur* Mickiewicza z 1835 r.), Waltera Scotta. Na atmosferę epoki wpłynęły także przekłady dzieł współtwórców romantyzmu we Francji: François-René de Chateaubrianda, Alphonse de Lamartine'a, Victora Hugo.

Liryka romantyczna, oddając indywidualność przeżyć, wprowadziła niespotykaną dotąd ekspresję, ukazywała skomplikowaną, pełną sprzeczności psychikę ludzką. Miłość, uznana za najpełniejsze, najwyższe doświadczenie, skonfrontowana z niszczącym działaniem czasu, w przypadku niespełnienia, skazywała podmiot liryczny „na życie na niby” (*Żeglarz, Do***, Na Alpach w Splügen* Adama Mickiewicza, *W sztambuchu Marii Wodzińskiej, Przekleństwo, Sumienie* Juliusza Słowackiego czy erotyki Zygmunta Krasińskiego).

Liryka współkształtowała w tym czasie niemal wszystkie utwory (m.in. Mickiewicza *Dziadów część III* z 1832 r., Słowackiego *W Szwajcarii* z 1838 r., Krasińskiego *Agaj-Han* z 1833 r., Narcyzy Żmichowskiej *Poganka* z 1861 r.).

Dominujące we wczesnym okresie twórczości motywy buntu wobec świata (Mickiewicza *Dziadów cz. IV* z 1823 r.), niemożności pogodzenia szczęścia jednostki z okrucieństwem przesądów stanowych (Antoniego Malczewskiego *Maria* z 1825 r.), czy z koniecznością łamania zasad moralnych w obronie wolności narodu (Mickiewicza *Konrad Wallenrod* z 1828 r.) łączyły się z ideą „cudowności” natury, dostępnej tylko dla ludzi „czujących” oraz odkryciem źródła prawdziwej poezji i ludzkich „prawd żywych” w ludowości (Mickiewicza *Romantyczność* z 1822 r., *Dziadów część II* z 1823 r.), a także grozy i moralnych racji ludowego buntu (Seweryna Goszczyńskiego *Zamek kaniowski* z 1828 r.).

W towarzyszących ówczesnej literaturze sporach krytycznych najpełniej romantyczny program literacki sformułował Maurycy Mochnacki w dziele *O duchu i źródłach poezji w Polsce* z 1825 r., a wyraził poetycko Mickiewicz, wykreowany na wieszczą i duchowego przywódcę narodu.

Grzybobranie – ilustracja do III księgi *Pana Tadeusza* autorstwa Franciszka Kostrzewskiego z 1860 r. Dzieło to jest jedną z dwóch ilustracji do mickiewiczowskiego „*Pana Tadeusza*” pędzla Kostrzewskiego, znanego XIX-wiecznego artysty. Druga ilustracja przedstawia scenę polowania. Wymień postaci widoczne na obrazie.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rozwijały się także inne nurty i gatunki twórczości: liryki patriotyczno-żołnierskiej (Wincentego Pola *Pieśni Janusza* z 1835 r.), ludowej (Teofila Lenartowicza *Polska ziemia* z 1848 r., *Lirenka* z 1855 r.), dramatu historycznego i ironiczno-baśniowego (Słowackiego *Balladyna* z 1839 r.) oraz prozy egzotycznej (utwory Zygmunta Krasińskiego).

Szczytowymi osiągnięciami epiki romantycznej stały się: *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza z 1834 r., łączący w epickiej syntezie obraz szlacheckiej przeszłości z wizją kształtowania się nowoczesnego narodu oraz *Beniowski* Juliusza Słowackiego z 1841 r. – arcydzieło romantycznej ironii, subiektywizmu i polemiki.

Mesjanistyczna idea męki i ofiary znalazła oryginalny kształt w twórczości [mistycznej](#) Słowackiego (*Genezis z Ducha*, powstały 1844 r., wydany w 1866 r., *Samuel Zborowski*, powstały w 1845 r., wydany w 1903 r., i *Król-Duch* pisany od 1845, rapsod wydany w 1847 r.). Stała się uzasadnieniem konieczności społecznej rewolucji (m.in. w *Odpowiedzi na Psalmy przyszłości- polemice z Krasińskim* z 1845-46r.). W okresie

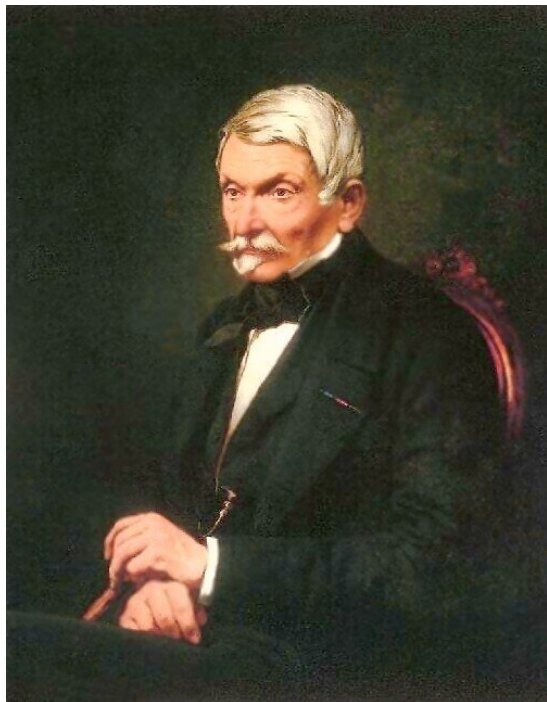
Wiosny Ludów główną rolę w publicystyce emigracyjnej odegrała mickiewiczowska *La Tribune des Peuples* czyli *Trybuna Ludów*.

Juliusz Słowacki (1809–1849) wybitny przedstawiciel romantyzmu, dramaturg, mistyk i epistolograf. Słowacki obok Mickiewicza i Krasińskiego określany jest jako jeden z Wieszczów Narodowych. Jego najgłośniejsze dzieła to: „Balladyna” (1834), „Kordian” (1833), „Lila Weneda” (1839) czy „Mazepa” (1839). Matka Słowackiego, Salomea, prowadziła salon literacki, dzięki czemu młody Słowacki miał kontakt z ówczesną elitą intelektualną. W czasie powstania listopadowego działał w powstańczym Biurze Dyplomatycznym księcia Adama Jerzego Czartoryskiego, ponieważ nie był zdolny do służby wojskowej. W marcu 1831 r. udał się do Drezna, a stamtąd w lipcu wyruszył z misją dyplomatyczną, zleconą mu przez powstańczy Rząd Narodowy, do polskich przedstawicieli w Paryżu i Londynie. Na emigracji, m.in. w Szwajcarii, we Włoszech i w Paryżu, pozostał aż do śmierci. Dużo podróżował. Był rentierem. Przysyłane mu przez matkę pieniądze inwestował na paryskiej giełdzie, m.in. w akcje kolei lyońskiej, dzięki czemu dorobił się sporego majątku. Zmarł na gruźlicę w wieku zaledwie 40 lat.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Odrębne miejsce zajmowała twórczość największego komediopisarza polskiego Aleksandra Fredry (w przeciwieństwie do trzech wieszczów czynnie poparł powstanie listopadowe, w 1830 r. brał udział w pracach Obywatelskiego Komitetu Pomocy dla Powstania we

Aleksander Fredro (1793–1876) komediopisarz, pamiętnikarz, poeta, ziemianin, oficer i wolnomularz. Tworzył w epoce romantyzmu, ale pozostał obcy tematyce romantycznej. W młodości wziął udział w wyprawie Napoleona na Moskwę, później w latach 1813–1814 walczył u boku cesarza jako oficer ordynansowy w jego sztabie. Po abdykacji Napoleona Fredro powrócił do rodzinnego majątku, gdzie zaczął pisać. W 1818 r., w wieku zaledwie 25 lat, napisał pierwszą ważną komedię pod tytułem „Pan Geldhab”, która została wystawiona w 1821 r. Fredro cały czas prowadził działalność społeczną i patriotyczną. W 1832 r. ukrył w swoim majątku dwóch powstańców z Wielkopolski, czynił starania o budowę w Galicji pierwszej linii kolejowej, organizował Towarzystwo Kredytowe Ziemskie i Galicyjską Kasę Oszczędności. Od 1861 roku był posłem do Sejmu Krajowego.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Lwowie, a w 1832 r. przechowywał w swoim majątku dwóch powstańców z Wielkopolski, którzy w obawie przed represjami ze strony władz pruskich schronili się w Galicji). Fredro — konserwatysta, programowo obcy metafizycznej i historiozoficznej problematyce romantyzmu, czerpiący z tradycji oświecenia (*Pan Geldhab*, wystawiony w 1821 r., *Mąż i żona*, wystawiony w 1822 r.), bliski niekiedy Laurence Sterne'owi w poetyckiej ironii i humorystycznym dystansie wobec świata (*Pan Jowialski*, wystawiony w 1832 r., pamiętnik *Trzy po trzy*, powstały w latach 1844–46, wydany w 1917 r.), ze szczególną przenikliwością ukazał w barwnym i otoczonym sentymentem obrazie życia i obyczaju szlacheckiego (*Śluby panieńskie*, wystawione w 1833 r., *Zemsta*, wystawiona w 1834 r.) perspektywę nieuchronnego jego rozkładu i upadku pod wpływem pieniądza (*Dożywocie*, wystawione w 1835 r.).

Rozwijający się w przededniu Wiosny Ludów nurt rewolucyjno-demokratyczny reprezentowali: warszawiak Gustaw Ehrenberg (*Szlachta w roku 1831*, wydane w 1848 r.) i pochodzący z Wielkopolski

Ryszard Berwiński (*Księga życia i śmierci*, wydana w 1844 r. Ich poezja utrzymana w kanonie tyrtejskim odrzucała bezpłodne marzenia dla walki i zwycięstwa. Twórcą programu rewolucyjnego romantyzmu był Edward Dembowski, poległy w nieudanym

powstaniu krakowskim w 1846 r. „Ostatnim wajdelotą” wielkiej poezji patriotycznej stał się Kornel Ujejski (*Skargi Jeremiego* z 1847 r. i *Melodie biblijne* z 1852 r.).

Słownik

ballada

(łac. *ballare* – tańczyć) gatunek literacki łączący w sobie cechy poezji, prozy i dramatu; nawiązuje do pieśni ludowych; popularna w epoce romantyzmu, cechuje ją nastrojowość i tajemniczość

dramat

(gr. *drama* – działanie) rodzaj literacki, którego akcja przedstawiona w jest w dialogach i monologach; tworzony w celu realizacji scenicznej, narodził się w VI w. p.n.e. w starożytnej Grecji

epigonizm

mierne naśladowanie utalentowanych poprzedników

empiryzm

(gr. *empeiros* – doświadczony) kierunek filozoficzny, głoszący, że najważniejszą rolę w poznaniu odgrywa doświadczenie

kreacjonizm

tendencja w literaturze i sztuce, zgodnie z którą dzieło artystyczne jest traktowane jako swobodny wytwór wyobraźni autora

kult egzaltacji

lubowanie się w przesadnym okazywaniu uczuć i wyrażaniu myśli; powszechny wśród artystów doby romantyzmu

mistycyzm

(gr. *mystikos* - tajemny) nurt religijno-filozoficzny; uznawał możliwość łączenia się z Bogiem dzięki intuicji i kontemplacji

powiastka filozoficzna

utwór narracyjny pisany prozą, propagujący i przedstawiający wybraną ideę światopoglądową lub moralną; popularność zdobył w epoce oświecenia

powieść poetycka

gatunek literacki łączący w sobie cechy dramatu, prozy i poezji, pisana wierszem, ale występuje w niej narrator; powstała w epoce romantyzmu

racjonalizm

(łac. *rationalis* - rozsądny) kierunek filozoficzny, głoszący, że rozum ma najważniejszą rolę w procesie poznania

romantyzm

europejski prąd ideowy, literacki i artystyczny z początku XIX w., odwołujący się do idealizmu, natury, uczucia, wprowadzający m.in. motyw ludowy, elementy fantastyki oraz idee patriotyczne

powieść

utwór literacki pisany prozą z wielowątkową fabułą, dialogami i narracją czyli opowieścią autora lub jednego z bohaterów powieści, łączącą fabułę i dialogi w jedną całość. Jako odrębny gatunek literacki powieść ukształtowała się w XVIII wieku

sentymentalizm

(fr. *sentimentalisme*) kierunek umysłowy i literacki w Europie w końcu XVIII w., głoszący prymat uczuć nad rozumem oraz powrót do naturalnej prostoty

symbolizm

(gr. *sýmbolon*, tłum. znak umowny) – kierunek w literaturze i sztuce przełomu XIX i XX w., którego twórcy wychodzili z założenia, że świat realny jest tylko ułudą, w związku z czym można go poznać wyłącznie za pośrednictwem specjalnych symboli.

Słowa kluczowe

romantyzm, literatura, kreacjonizm, symbolizm, kongres wiedeński

Bibliografia

Problemy polskiego romantyzmu, seria I-III, red. M. Żmigrodzka, Wrocław 1971-1981.

R. Przybylski, A. Witkowska, *Romantyzm*, Warszawa 1997 (seria: „Wielka Historia Literatury Polskiej”).

G.G. Byron, *Giaur*, Wrocław, 2017.

M. Janion, *Romantyzm i historia*, Gdańsk, 2001.

M. Lermontow, *Wiersze i poematy*, Warszawa, 1980.

Wizje romantyzmu w literaturze i publicystyce polskiej XX wieku, oprac. zbiorowe, Kraków, 2020.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami z udziałem prof. Andrzeja Chwalby i wykonaj kolejne polecenia.

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1aRYMTfYm7cY>

Film nawiązujący do treści materiału - dotyczy literatury okresu romantyzmu, część pierwsza.

Polecenie 2

Wyjaśnij, dlaczego tak trudno wskazać początek okresu określanego jako romantyzm. Jaką cezurę czasową można przyjąć?

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Scharakteryzuj różnice między klasykami a romantykami. Która z nich jest twoim zdaniem najistotniejsza?

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1X1fMU9toamx>

Film nawiązujący do treści materiału - dotyczy literatury okresu romantyzmu, część druga.

Polecenie 4

Wyjaśnij związki między literaturą romantyczną a wydarzeniami w Europie w połowie XIX wieku.

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Wyjaśnij, dlaczego romantyków można nazwać przewodnikami narodu.

Twoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dopasuj autora do jego dzieła.

Pan Tadeusz

Aleksander Fredro

Kordian

Cyprian Kamil Norwid

Zemsta

Adam Mickiewicz

Fortepian Szopena

Juliusz Słowacki

Ćwiczenie 2

Zaznacz prawidłowe odpowiedzi dotyczące literatury romantyzmu.

W romantyzmie ceniono:

☐ zwykłych ludzi.

☐ rządzących.

☐ wybitną jednostkę.

☐ Boga.

W romantyzmie nie można dostrzec:

☐ bajronizmu.

☐ racjonalizmu.

☐ sensualizmu.

☐ orientalizmu.

Ćwiczenie 3

Rozstrzygnij, czy literaturę epoki romantyzmu charakteryzuje tekst zacytowany w źródle 1. czy w źródle 2. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do obu źródeł.

Źródło 1. Fragment opracowania historycznego.

” Literatura miała przede wszystkim wyrażać indywidualne cechy myślenia jednostki twórczej, występując zarazem w imieniu zbiorowości, społeczeństwa, narodu, przy czym poeta kreował się na jego przywódcę, proroka, wieszczą, geniusza zdolnego wszystko przeniknąć.

Źródło 2. Fragment opracowania historycznego.

” [...] odczuwano potrzebę szerzenia oświaty i wpajania w społeczeństwa przekonania o konieczności powszechnej edukacji.[...] literatura zajmowała się [...] wychowaniem człowieka

w źródle 1 ☐

w źródle 2 ☐

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 4

Każdemu gatunkowi literackiemu charakterystycznemu dla epoki romantyzmu przyporządkuj przedstawiciela. Wybierz go spośród oznaczonych literami A–D. W każdym wierszu tabeli zaznacz właściwą literę.

A. Caspar David Friedrich

B. Walter Scott

C. Adam Mickiewicz

D. George Byron

Zaznacz odpowiedzi w poniżej tabeli.

Gatunek literacki	A	B	C	D
Dramat romantyczny	☐	☐	☐	☐
Powieść poetycka	☐	☐	☐	☐
Powieść historyczna	☐	☐	☐	☐

Ćwiczenie 5

Zaznacz motywy charakterystyczne dla literatury okresu epoki romantyzmu.

☐ miasto

☐ biblijne

☐ praca

☐ orientalne

☐ ludowe

Ćwiczenie 6

Każdemu utworowi przyporządkuj autora. Wybierz go spośród oznaczonych literami A–D. W każdym wierszu tabeli zaznacz właściwą literę.

A. Johann Wolfgang Goethe

B. Victor Hugo

C. Friedrich Schiller

D. Aleksander Puszkina

Zaznacz odpowiedzi w poniżej tabeli.

Utwór	A	B	C	D
<i>"Cierpienia młodego Wertera"</i>	☐	☐	☐	☐
<i>"Borys Godunow"</i>	☐	☐	☐	☐
<i>"Nędznicy"</i>	☐	☐	☐	☐

Ćwiczenie 7

Rozstrzygnij, czy zaprezentowany w źródle obraz można użyć do zobrazowania cech literatury okresu romantyzmu. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do treści źródła.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Tak ☐

Nie ☐

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 8

Uzasadnij, że utwór zawiera element orientalizmu charakterystycznego dla literatury romantyzmu.

” [...]

Przecież z Grecyi wziętem te powieści
Z czasów niedawnych i żałośnej treści.
Z dala, wśród morza pogodnego błyska,
Szybko pod cienie nadbrzeżne się wciska
Statek; rybacy poznali z obrotów,
Że to piratów statek lub Majnotów*;
Chcą z barką swoją w cieniach się przewinąć
I brzeg niepewny z daleka ominąć,
Choć im trud dzienny osłabił ramiona,
Choć rybim łowem barka przeciążona,
Silnie wiosłują, rudel**krzywią w stronę,
Aż dopłynęli do Porto-Leone,
Gdzie ich noc czeka, — noc prawdziwie godna
Kraju wschodniego — cicha i pogodna.

*Majnoci - mieszkańcy dawnej Lakonii. **rudel – dawniej ster statku.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 9

Wypisz z wiersza cechy charakterystyczne dla literatury romantyzmu.

„ Nie, jam nie Bayron! — Jam ręką Pańską
Ku niewiadomym celom wybrany; —
Jak on od świata wzgardzon, ścigany,
Tylko mam w piersiach duszę słowiańską...
Wcześniej zacząłem, wcześniej też stanie
Kres mój u mety, — ból się uśmierzy...
Na dnie mej duszy, jak w oceanie,
Gruz potłuczonych nadziei leży. —
Któż oceanu tajnie odgadnie?
I któż wśród tłumu myśli rozplemi
Co w duszy mojej leżą tam na dnie?...
Albo poeta, — lub nikt na ziemi!

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 10

Zaznacz, które z podanych stwierdzeń jest prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Literatura europejska okresu romantyzmu była jednorodna.	☐	☐
Literatura okresu romantyzmu kontynuowała ideę pozytywistyczną.	☐	☐
W literaturze epoki romantyzmu przeważa racjonalizm.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Literatura okresu romantyzmu

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

XXX. Europa i świat po kongresie wiedeńskim. Uczeń:

4) omawia najważniejsze prądy kulturowe oraz nurty ideowe I poł. XIX wieku, uwzględniając ich przedstawicieli;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wymienia charakterystyczne cechy literatury okresu romantyzmu;
- wskazuje najwybitniejszych twórców romantycznych;
- opisuje, jak artyści w pierwszej połowie XIX w. wspierali dążenia narodowowyzwoleńcze.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Chętni/wybrani uczniowie przygotowują prezentację na podstawie informacji zawartych w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy uczniom tematu oraz celów lekcji, a następnie określenie kryteriów sukcesu.
2. **Raport z przygotowań.** Nauczyciel, przy użyciu dostępnego w panelu użytkownika raportu, weryfikuje przygotowanie uczniów do lekcji: sprawdza, którzy uczestnicy zajęć zapoznali się z udostępnionym e-materiałem. Nauczyciel poleca uczniom, aby zgłaszali swoje propozycje pytań do wspomnianego tematu. Jedna osoba może zapisywać je na tablicy. Gdy uczniowie wyczerpią swoje pomysły, a pozostały jeszcze jakieś ważne kwestie do poruszenia, nauczyciel uzupełnia informacje.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel przypomina o prezentacjach przygotowanych przez uczniów przed lekcją. Poleca wybranej osobie (lub ochotnikowi) zaprezentowanie swojej pracy przed resztą klasy. Po prezentacji uczniowie krótko dyskutują o prezentacji, dodają informacje, które ich zdaniem warto uwzględnić. Prowadzący może korygować odpowiedzi i uzupełniać informacje, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
2. **Praca z multimediami („Film edukacyjny”).** Nauczyciel czyta polecenie 2: „Wyjaśnij, dlaczego tak trudno wskazać początek okresu określanego jako romantyzm. Jaką cezurę czasową można przyjąć?” i poleca uczniom, aby w parach wykonali zadanie w oparciu o wskazówki zawarte w e-materiale.
3. Nauczyciel czyta polecenie 3: „Scharakteryzuj różnice między klasykami a romantykami. Która z nich jest twoim zdaniem najistotniejsza?” i poleca uczniom, aby wykonali je w parach. Wybrana osoba prezentuje propozycję

odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.

4. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia od 1 do 6 – od najprostszych do najtrudniejszych – i będą to robić wspólnie. Wybrana osoba czyta po kolei polecenia. Po każdym przeczytanym poleceniu nauczyciel daje uczniom określony czas na przygotowanie się, a następnie ochotnik udziela odpowiedzi. Reszta uczniów ustosunkowuje się do niej, proponując swoje pomysły. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, pracując w parach, tworzą krzyżówkę podsumowującą zajęcia. Pary siedzące obok siebie wymieniają się krzyżówkami i je rozwiązują.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenia interaktywne nr 7 i 8. Przygotuj uzasadnienia poprawnych odpowiedzi.

Materiały pomocnicze:

Problemy polskiego romantyzmu, seria I-III, red. M. Żmigrodzka, Wrocław 1971-1981.

R. Przybylski, A. Witkowska, *Romantyzm*, Warszawa 1997 (seria: „Wielka Historia Literatury Polskiej”).

G.G. Byron, *Giaur*, Wrocław, 2017.

M. Janion, *Romantyzm i historia*, Gdańsk, 2001.

M. Lermontow, *Wiersze i poematy*, Warszawa, 1980.

Wizje romantyzmu w literaturze i publicystyce polskiej XX wieku, oprac. zbiorowe, Kraków, 2020.

Wskazówki metodyczne:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Film edukacyjny” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.